

INHOUD

Voorwoord 7

- 1 Inleiding 11
- 2 Schitterende schepping 14
- 3 Problematische patriarchen (1) 24
- 4 Problematische patriarchen (2) 34
- 5 Radicale redding 43
- 6 Liefdevolle leefregels 54
- 7 Gods geschiedenis (1) 64
- 8 Gods geschiedenis (2) 76
- 9 Protesterende profeten 85
- 10 Politieke profeten 96
- 11 Prachtige psalmen 106
- 12 Voetsporen van de Verlosser 115

Bedankt ... 126

Boeken en websites 127

VOORWOORD

Oké, je hebt dit boek in handen omdat je meer wilt weten over het Oude Testament. Gelijk heb je, want zo gemakkelijk is dat deel van de Bijbel niet. Op de een of andere manier lijkt het Nieuwe Testament veel toegankelijker, zeker als je Jezus Christus kent. In het Nieuwe Testament gaat het toch vooral over Hem en over hoe je christen bent in deze wereld. Er staan veel mooie teksten in die je zo aan de muur kunt hangen.

Het *Oude* Testament lijkt juist vaak erg oud. Wat moet je met al die verschillende boeken waaruit dat deel van de Bijbel bestaat? Het zijn er 39 en ze gaan ook nog over totaal verschillende tijden en culturen. Abraham leefde als nomade – dat staat ver van ons moderne leven in de westerse wereld af, of niet soms?

Ik zie daarin een uitdaging: wat zit er achter dat Oude Testament? Waarom gebruikt Jezus het zo vaak, en de apostelen ook? Waarom citeren de schrijvers van Jezus' levensverhaal er zo vaak uit? Voor hen had het Oude Testament blijkbaar onschatbare waarde!

Een paar jaar geleden kocht ik een smartphone. Ik wilde daar eerst niet aan, want het leek me veel te ingewikkeld. Maar omdat (bijna) iedereen zo'n ding had en (bijna) iedereen mij berichtjes en foto's wilde sturen, ben ik toch overstag gegaan. Ik had wel andere mensen nodig om me wegwijs te maken. Van hen leerde ik de basisbegrippen waardoor ik in elk geval voor basale dingen mijn smartphone kon gebruiken.

Bij het aanschaffen van een nieuw apparaat vinden we het heel normaal dat je het een en ander moet leren. Je hoort nieuwe

woorden en je probeert toe te passen wat je leert. En dan werkt het en je begint er plezier in te krijgen!

In dit boek probeer ik jou het een en ander uit te leggen over het Oude Testament, zodat jij het beter kunt gebruiken in de praktijk van je leven. Daarvoor is het handig om een aantal nieuwe begrippen te leren. Je weet waarschijnlijk al het een en ander, maar vaak is het moeilijk om de gegevens in hun verband te zien. Daarom ga ik in op de rode draad die door al die verhalen, wetten en liederen in het Oude Testament heen loopt. Wanneer je deze verbanden beter begrijpt, kan dit je houvast geven en ontdek je hoe je die oude teksten kunt toepassen op je leven van elke dag.

Gelukkig weet ik nu wel meer over mijn smartphone dan in het begin, al zorgt hij af en toe nog steeds voor raadselen. Ook over het Oude Testament weet ik niet alles, maar ik heb wel het grote voorrecht om er al heel lang mee bezig te zijn geweest. En weet je wat zo mooi is als het om de Bijbel gaat? Die wordt steeds boeiender naarmate je er meer van weet!

Om te beginnen een paar aanwijzingen voor het gebruik van dit boek.

In dit boek vind je steeds extra informatie in kadertjes, die ‘weetjes’ heten. Die zijn voor de liefhebber en geven extra informatie, bijvoorbeeld over het Hebreeuws, de taal waarin het grootste deel van het Oude Testament is geschreven.

In de tekst staan ook ‘schakelmomentjes’: momenten om even na te denken over wat de tekst voor jou persoonlijk zou kunnen betekenen.

Aan het eind van ieder hoofdstuk staan een aantal gespreksvragen, die je voor jezelf kunt beantwoorden of in een groep kunt bespreken.

Als je dit boek met anderen bespreekt, kun je natuurlijk niet in één avond alle bijbelgedeelten lezen die in een hoofdstuk aan de orde komen. Aan het begin van elk hoofdstuk geef ik de belangrijkste gedeelten aan, zodat je je kunt voorbereiden. Je zou de andere genoemde teksten natuurlijk in de rest van de week voor jezelf kunnen lezen. Als je dan als groep weer bij elkaar komt, kun je bijvoorbeeld tien tot vijftien minuten nemen om met elkaar te delen wat je is opgevallen in de gedeelten, die niet uitgebreid aan de orde komen.

Veel zegen bij het lezen van het Oude Testament – mijn gebed is dat ik je een beetje op weg mag helpen om er meer van te begrijpen!

Hetty Lalleman

2. SCHITTERENDE SCHEPPING

Lezen: Genesis 1-3; 9:1-17

Het eerste deel van het Oude Testament wordt gevormd door vijf boeken die bij elkaar horen. Dat zijn Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium. Samen worden ze ook wel de Pentateuch genoemd. Dat is een Grieks woord dat ‘vijfdelig’ betekent. De Joden noemen ze de ‘Thora’. Dat woord wordt vaak met ‘wet’ vertaald, maar het is beter om het als ‘onderwijzing’ te vertalen. In deze eerste vijf boeken van het Oude Testament vind je namelijk de grondbeginselen om te leren wie God is en hoe Hij met ons mensen om wil gaan. Je leest er Gods wetten en geboden voor Israël in, maar ook veel verhalen over Gods geschiedenis met de mensen. Daarover meer in de volgende hoofdstukken van dit boek.

Schepping

Dit eerste hoofdstuk gaat over Genesis 1-11. Het begin van de Bijbel vertelt het begin van onze wereld: de schepping van de hemel en de aarde. Het thema schepping komt terug aan het eind van de Bijbel: de schepping van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. En wat daar tussenin staat is een verhaal van vallen en opstaan, van verzet tegen God de Schepper en alle nare gevolgen daarvan, maar ook van Gods veel grotere genade en liefde voor zijn schepping, voor ons!

Genesis 1-11 vormt eigenlijk een soort ‘oergeschiedenis’ van de wereld en de mensen, een soort fundament waarop de rest van de geschiedenis zich ontwikkelt. In deze elf hoofdstukken komen thema’s aan de orde die een rol blijven spelen in de hele

geschiedenis, ook die van ons nu. Ze werpen vragen op en geven antwoorden op vragen als: wie ben ik als mens, waar kom ik vandaan? Wat is de relatie tussen God en ons? Waar komen al die volken vandaan? Hoe komt het dat er zo veel kwaad is in de wereld? Is er wel hoop voor de toekomst? Wat doet God?

Er waren bij de andere volken ook scheppingsverhalen in omloop. Blijkbaar hebben mensen zich eeuwenlang afgevraagd waar ze vandaan komen, maar vooral ook: hoe zit de wereld in elkaar? Hoe verklaar je de wisseling van de seizoenen, de wisseling van dag en nacht? Hoe krijg je greep op wat er gebeurt in de natuur? Er bestaan grote verschillen tussen de scheppingsverhalen in Genesis 1 en 2 en de verhalen van andere volken in de wereld van het Oude Testament, zoals Egypte en Mesopotamië, dat nu Irak wordt genoemd.

Het grootste verschil is dat de Bijbel uitgaat van één God en niet van veel goden, zoals alle andere volken uit die omgeving doen. In de Bijbel is God de enige Schepper; de zon en de maan zijn geschapen en dus niet goddelijk. In Egypte was Re, de zon, een van de belangrijkste goden, maar er was ook een god van de aarde, een god van de lucht, van de storm, enzovoorts.

De plaats van de schepping van de mens in Genesis verschilt ook enorm van die in andere scheppingsverhalen. In Mesopotamië werden de mensen geschapen om het werk van de goden te verlichten. De mens wordt daar gemaakt als resultaat van een conflict tussen de goden, uit het dode lichaam van een god. In dit verhaal is de god Marduk de overwinnaar en daarmee is hij de belangrijkste god van de stad Babylon.

In vergelijking met de ingewikkelde, gecompliceerde strubbelingen tussen de goden in die oud-Oosterse verhalen is het scheppingsverhaal in de Bijbel opvallend sober. Er is geen sprake van

magie, geheimzinnigheid, grilligheid, chaos en strijd.

‘In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde nu was woest en leeg ...’ In deze situatie van chaos en woestheid brengt God juist orde en rust.

Er zit een prachtig ritme in dit verhaal:

‘God zei: Laat er ... En het was zo.’

Het woord van God heeft scheppingskracht. Daar komt geen magie of strijd met andere goden aan te pas. Zo eenvoudig is het: God spreekt ... en het gebeurt.

‘Toen was het avond geweest en het was morgen geweest.’ De eerste/tweede/derde dag ... enzovoorts.

Ook lezen we steeds weer dat God zag dat het ‘goed’ was wat Hij had gemaakt. Aan het eind van de zesde dag, nadat God de dieren op het land heeft gemaakt en ten slotte de mens, man en vrouw, zegt Hij zelfs dat alles wat Hij heeft gemaakt ‘zeer goed’ is.

Schakelmomentje

In dit hoofdstuk heb ik het vooral over de scheppingsverhalen in Genesis als schitterende vertellingen. Ik laat hier buiten beschouwing hoe oud de aarde is of hoe alles ontstaan is vanuit natuurwetenschappelijk perspectief. Er zijn christelijke natuurwetenschappers die daar meer over kunnen zeggen. De Bijbel geeft antwoord op vragen als: wat is het doel van de mens in de relatie met God? Wie staat er aan het begin van alles? Daarover kan de natuurwetenschap niets zeggen. De Bijbel maakt het de mensen trouwens mogelijk om de schepping te onderzoeken, want de zon en de maan (bijvoorbeeld) zijn geen goden die moeten worden vereerd. Genesis ‘ontgoddelijkt’ wat bij andere volken als goddelijk werd gezien. Alles ligt open voor de mens om mee aan het werk te gaan.

Bijzonder is ook dat God ‘rust’ van zijn scheppingswerk, op de zevende dag. Deze dag ‘heiligt’ Hij, dat wil zeggen dat deze dag apart wordt gezet door Hem die heilig is. Deze dag wordt verderop in de Bijbel ook als rustdag aan het volk Israël gegeven: hij heet de ‘sabbat’. Dit Hebreeuwse woord komt van het werkwoord ‘rusten’.

Zegen

In Genesis 1:28 zegen God de mensen met de woorden: ‘Wees vruchtbaar, word talrijk, vervul de aarde en onderwerp haar, en heers over de vissen van de zee, over de vogels in de lucht en over al de dieren die over de aarde kruipen!’

God *zegt* de mensen dus. Dit woord speelt een heel belangrijke rol in het boek Genesis. God zegen de eerste mensen, Hij zegen Noach na de zondvloed (Gen. 9:1), Hij belooft Abraham te zegenen en door hem alle volken op de aarde (Gen.12:2-3). Ook in de verhalen daarna zegen God de afstammelingen van Abraham en door hen ook weer anderen, zoals we zullen zien. Het woord zegen loopt als een rode draad door het boek Genesis.

God geeft de mens een belangrijke taak aan het hoofd van de schepping: de mens mag namen geven aan alle dieren (Gen. 2:19-20). Dat betekent dat hij gezag heeft over de dieren.

God geeft de eerste mens ook iemand die naast hem kan staan, zodat ze samen het werk kunnen doen. Zo wordt de eerste vrouw geschapen. Zij is gelijkwaardig aan de man. Beiden zijn Gods vertegenwoordigers op aarde. Zij zijn naar Gods beeld geschapen en bewerken en onderhouden de schepping namens God. Zij hebben een bijzondere positie ten opzichte van de dieren en moeten op een verantwoorde manier met hen omgaan en hen leiden.

Weetje

Het Hebreeuwse woord voor ‘mens’ is *adam*. Dat lijkt op het Hebreeuwse woord voor ‘aarde’. Adam is ook de eigennaam van de eerste mens. De aarde en de mens zijn nauw met elkaar verbonden, want de mens gaat de aarde bewerken en zal er later ook naar terugkeren (Gen. 3:19). Het werkwoord ‘vormde’ of ‘formeerde’ omschrijft wat een pottenbakker doet, namelijk ‘boetseren’. Een mooi beeld van hoe God met zorg de mens uit aarde heeft geschapen!

Breuk en belofte

In Genesis 3:8 staat dat God ‘bij de wind in de namiddag’ door de tuin wandelt waar de mensen wonen; een heel menselijk beeld. Daar spreekt Hij de eerste twee mensen aan op hun ongehoorzaamheid: ze hebben gegeten van de boom ‘van de kennis van goed en kwaad’. Daar heeft de slang hen toe aangezet.

Uit het feit dat God hen aanspreekt blijkt dat Hij toch contact wil met de mensen die Hij heeft geschapen, ook nadat ze Hem ongehoorzaam zijn geweest. Hij vraagt aan de mens: ‘Waar bent u?’

Deze vraag is heel belangrijk: God zoekt de mensen op en roept ze ter verantwoording. Zij hebben de perfecte relatie met Hem op het spel gezet.

Had God dit niet kunnen voorkomen? Ja, als Hij de mensen als automaten had gemaakt, als klonen die vanzelf zouden doen wat Hij wilde. Maar dat is nu juist zo bijzonder: God wil een *relatie* met de mensen, Hij is geen poppenspeler die aan de touwtjes trekt. Mensen zijn zelfstandige wezens en mogen zelf beslissen, zelf kiezen, zelf ingaan op de liefde van God. Daarmee nam God een enorm risico, want mensen kunnen dus ook tegen Hem kiezen ...

Schakelmomentje

Heb je er weleens over nagedacht dat God graag met jou contact heeft? En dat Hij het fijn vindt als jij van Hem houdt?

God straft de mensen om hun ongehoorzame daad, waarmee ze eigenlijk 'als God' wilden zijn. Toch bevat Genesis 3 ook een enorme belofte voor de toekomst. God zegt tegen de slang: 'En Ik zal vijandschap teweegbrengen tussen u en de vrouw, en tussen uw nageslacht en haar Nageslacht; Dat zal u de kop vermorzelen, en u zult Het de hiel vermorzelen.' In het verband van de hele Bijbel kun je dit als volgt uitleggen: het nageslacht van de slang zijn de mensen die de weg van de slang, van het verzet en de ongehoorzaamheid tegen God, volgen. Uit het nageslacht van de vrouw zal ooit de Messias worden geboren, Jezus.

In het Nieuwe Testament lezen we dat Jezus enorme tegenstand oproept. Dat gaat zo ver dat de Joodse leiders Hem verwerpen en ter dood veroordelen, en de Romeinen Hem kruisigen. Jezus sterft en dan lijkt het alsof de 'slang' gewonnen heeft: hij bijt de Messias als het ware in de hiel. Maar Jezus staat op uit de dood en overwint de satan en het kwaad: Hij 'vermorzelt de kop van de slang'.

Hoe het verderging

De eerste mensen, Adam en Eva genoemd, hebben zich verzet tegen Gods wil. Dat heeft gevolgen voor hun relatie met God: Adam en Eva gaan zich schamen voor God (Gen. 3:10). Ontroerend is dat God dan kleren voor hen maakt (Gen. 3:21) en ze zo letterlijk en figuurlijk niet in de kou laat staan. Toch is vanaf nu alles anders: ze mogen en kunnen niet meer wonen in die prachtige

tuin waar ze open en eerlijk bij God konden zijn.

Gevolgen zijn er ook in de verhouding tussen mensen onderling. Dat blijkt het duidelijkst uit Genesis 4: de ene zoon van Adam en Eva, Kaïn, doodt de andere, Abel.

Ook dan zoekt God Kaïn op en roept hem ter verantwoording.

‘Waar bent u?’ vroeg God aan de eerste mensen toen ze tegen Hem hadden gezondigd. ‘Waar is Abel, uw broer?’ vraagt God aan Kaïn, nadat hij zijn broer heeft gedood.

‘Ik weet het niet’, zegt Kaïn. ‘Ben ik de hoeder van mijn broer?’

Het is een diepriet verhaal. Het mooie begin van de Bijbel is kapotgeslagen door de mensen, die God juist geschapen had om te genieten van Hem, van elkaar, van de mooie schepping. Mensen nemen geen verantwoordelijkheid voor elkaar en voor de schepping. Vandaag de dag leven we met de breuken van wat er toen is stukgegaan. Die geschiedenis van toen heeft zich miljarden keren herhaald en is vandaag de dag nog actueel. Lees het nieuws maar.

En toch: die beloofde nakomeling van Eva is er ook nog! En Hij, Jezus Christus, heeft de tegenstander van God en al het kwaad overwonnen! Wie zijn leven aan Hem toevertrouwt kan hier op aarde iets proeven van wat er toen, in het begin, was en in Gods toekomst ook weer zijn zal: vrede met God en liefde ten opzichte van anderen. Ook van Gods schepping mogen we genieten en God ervoor danken en loven: lees de psalmen maar, zoals Psalm 8 en 104.

Weetje

De naam Eva is een woordspeling op het Hebreeuwse woord voor ‘leven’. Eva is de moeder van alle levende mensen.

Noach

Inmiddels zijn er steeds meer mensen op aarde, maar daarmee is de ongehoorzaamheid aan God helaas ook toegenomen. Zo erg dat God er spijt van heeft dat Hij de mensen heeft geschapen! Hij besluit de mensen, de dieren, de hele aarde weg te vagen, schoon te wassen, door een enorme watervloed. Maar zoals er na de zonde van Adam en Eva ook hoop is op een nieuw begin doordat de Messias wordt aangekondigd, zo is er in dit verhaal ook hoop. God wil verdergaan met een man die Hem met zijn hele hart is toegewijd: Noach. Zijn naam betekent ‘rust’ maar in het Hebreeuws klinkt ook het woord voor ‘troosten’ door (Gen. 5:29). Over Noach wordt gezegd dat hij ‘rechtvaardig’ of ‘rechtschapen’ was, dat hij ‘met God wandelde’, net als Henoch in Genesis 5:21-24. Dit betekent niet dat Noach nooit zonde deed, dat hij volmaakt was, maar wel dat hij een man uit één stuk was. Hij was een integer mens, die met zijn hele hart en zijn hele bestaan God wilde dienen en graag Gods weg wilde gaan. En dat terwijl zijn hele omgeving door en door slecht was!

Schakelmomentje

‘Wandelen met God’ geeft iets aan wat er elke dag is. Hoe doe je dat: dagelijks met God leven? En hoe doe je dat als veel mensen om je heen juist het tegenovergestelde doen?

Vanwege die komende watervloed moet Noach een grote boot bouwen om daarin zijn gezin veilig te stellen. Van elk dier moet een mannetje en een vrouwtje mee de boot in, zodat de dieren niet uitsterven. In Genesis 7:2-3 worden nog een paar extra dieren genoemd om mee te nemen, want Noach zal later een paar vogels

nodig hebben om te verkennen of de aarde al droog is en een paar om aan God te offeren (Gen. 8:20).

Weetje

Ook andere volken in het Midden-Oosten hadden zondvloedverhalen. In een van die verhalen is de reden waarom er een vloed komt dat er te veel mensen waren. De goden hadden last van hun lawaai! Geen 'morele' reden dus, zoals in Genesis waar de mensen zo veel kwaad deden dat God de aarde wilde schoonspoelen. Bovendien wilde God juist wel dat er veel mensen waren! Het feit dat er in die hele streek ook andere zondvloedverhalen zijn gevonden, kan erop wijzen dat die vloed inderdaad bekend was.

Opvallend is dat God na de zondvloed herhaalt wat Hij tegen Adam en Eva had gezegd: 'Wees vruchtbaar, word talrijk en vervul de aarde!' (Gen. 9:1 en 7) Ook voor de dieren geldt dit (Gen. 8:17). Het geeft aan dat God opnieuw begint, zelfs nadat de meeste mensen zich van Hem hebben afgekeerd.

Dat is genade: God geeft niet op, maar Hij verbindt zich weer aan de mensen, in dit geval aan Noach. Dit thema speelt door het hele boek Genesis heen: God geeft Adam en Eva na hun ongehoorzaamheid toch hoop door de Messias te beloven en ook door heel praktisch kleren voor hen te maken. God geeft Noach hoop en als teken van het feit dat Hij nooit meer zo'n zondvloed zal sturen, plaatst Hij de regenboog in de wolken.

Abraham en zijn familie maken er vaak een potje van, maar God gaat toch met hen verder en geeft hun nieuwe kansen. God geeft jou en mij een nieuwe kans door wat Jezus Christus voor ons

heeft gedaan: Hij heeft al onze schuld gedragen. Als je op Hem vertrouwt, blijft God je altijd trouw.

Traditionele kerkdiensten beginnen vaak heel mooi met de woorden: ‘Onze hulp is in de Naam van de Here, die hemel en aarde gemaakt heeft, die trouw houdt tot in eeuwigheid en die nooit zal laten varen het werk dat zijn hand eens begonnen is. Genade zij u en vrede ...’

De Schepper van alle leven, ook van jou en mij, blijft trouw!

Gespreksvragen

1. De verantwoordelijkheid van de mensen om goed voor de schepping te zorgen is een koninklijke taak. Als een koning mag de mens heersen over wat God gemaakt heeft. Lees daar Psalm 8 eens bij. Wat wordt daar over de mens gezegd?
2. De eerste mensen verzetten zich tegen Gods wil. Eigenlijk wilden ze ‘als God’ zijn – dat spiegelt de slang hun voor. Waar denk je dat mensen in onze tijd zich tegen verzetten? Willen mensen nu ook nog ‘als God’ zijn en zo ja, hoe dan?
3. De slang in Genesis 3 is heel slim: hij verdraait de woorden van God zo, dat Eva erin trapt. Vergelijk dat met de beproeving van Jezus in de woestijn in Mattheüs 4. Daar heet de verzoeker de duivel en Jezus noemt hem satan (vers 10). Welke overeenkomsten zie je tussen Genesis 3 en Mattheüs 4? Leiden ‘halve waarheden’ ook nu nog tot zonden (dat zijn daden die je afhouden van God en tegen zijn wil in gaan)? Kun je voorbeelden noemen?
4. Zowel de eerste mensen, Adam en Eva, als Kaïn, hun zoon, proberen hun verantwoordelijkheid te ontlopen. Herkenbaar?
5. In Genesis 9:5-6 zegt God dat het doden van een mens een zwaar misdrijf is. Welke reden wordt daarvoor gegeven? In positieve zin: wat zegt dit over je medemensen? Wat ben jij als mens waard?